

RAUTALAMMIN KUNTA
TARKASTUSLAUTAKUNTA

ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2023

Sisällysluettelo

1	Tarkastuslautakunta ja tarkastustoiminta.....	3
1.1	Tehtävät ja kokoonpano.....	3
1.2	Tilintarkastuksen järjestäminen	4
2	Tavoitteiden toteutumisen arviointi	6
2.1	Kuntastrategia 2022–2025	6
2.2	Toiminnan ja talouden tavoitteet	6
2.2.1	Yleishallinto.....	6
2.2.2	Elinkeinotoimi.....	8
2.2.3	Sivistystoimi	10
2.2.4	Tekninen toimi ja vesihuolto	14
2.2.5	Yhteenveto toiminnan ja talouden tavoitteiden toteuman arvioinnista.....	16
2.3	Kunnan talous.....	17
2.3.1	Kokonaistalouden tarkastelu	17
2.3.2	Talouden keskeiset tunnusluvut	18
2.3.3	Talouden tasapaino.....	19
3	Rautalammin kuntakonsernin toiminta.....	19
3.1	Konsernin toiminta vuonna 2023.....	19
3.2	Konsernivalvonta	20
3.3	Yhteenveto kuntakonsernin arvioinnista.....	20
4	Tarkastuslautakunnan esitys kunnanvaltuustolle	22

1 Tarkastuslautakunta ja tarkastustoiminta

1.1 Tehtävät ja kokoonpano

Kunnanvaltuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Valtuustolle arviointikertomusta koskevan esityksen yhteydessä tarkastuslautakunta yksilöi ne asiat, joissa kunnanhallitusta kehoitetaan ryhtymään toimenpiteisiin niiden korjaamiseksi ja joista kunnanhallituksen on annettava valtuustolle selvitys. Vuosittain laadittavassa arviointikertomuksessa korostuvat tarkastusvuoden aikana lautakunnassa käsitellyt asiat.

Lautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisenä pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista. Tarkastuslautakunnan toiminta on riippumatonta toimivasta johdosta. Tarkastuslautakunnan tehtävässä korostuu kunnan toimintojen, toimintatapojen sekä palvelujen järjestämisen tarkoituksenmukaisuuden arviointi. Tilintarkastajan tehtävät liittyvät puolestaan laillisuusvalvontaan.

Tarkastuslautakunnan suorittaman arvioinnin tulokset raportoidaan kunnanvaltuustolle osoitetussa arviointikertomuksessa sekä mahdollisissa väliraporteissa. Tarkastuslautakunnan tehtävistä on säädetty kuntalain 121 §:ssä ja kunnan hallintosäännössä.

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi;
- 6) valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Kunnan hallintosäännön 68 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on lisäksi:

- 1) seurattava tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista sekä muutoinkin seurattava tilintarkastajan tehtävien suorittamista ja tehtävä tarpeen mukaan esityksiä tilintarkastuksen kehittämiseksi,
- 2) huolehdittava siitä, että tilintarkastusta varten on tarpeelliset voimavarat, jotka mahdollistavat tilintarkastuksen suorittamisen hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa,
- 3) tehtävä aloitteita ja esityksiä lautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen valvonnan tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Hallintosäännön mukaan ennen arviointikertomuksen antamista tarkastuslautakunta voi antaa valtuustolle tarpeelliseksi katsomiaan selvityksiä ja raportoi valtuustolle merkittävistä havainnosta myös tilikauden aikana.

Kunnanvaltuuston toimikaudeksi 2021–2024 valitsemina tarkastuslautakunnan jäseninä ja varajäseninä ovat toimineet vuonna 2022 seuraavat henkilöt:

Jäsen

Raimo Kemppainen
(Hannu Korhonen 22.2.2022 saakka)

Assi Mensonen

Ulla Möller

Päivi Eklund

Jarmo Karjalainen

Varajäsen

Minja-Riina Kuikka
(Tytti Mård 4.4.2023 saakka)

Hanna Kosonen

Anne Mertala

Unto Siikström

Jouni Juhala

Arviointitoiminta

Tarkastuslautakunta on kokouksessaan 21.9.2021 hyväksynyt koko toimikautensa 2021–2024 arviointisuunnitelman. Tarkastuslautakunta on vuoden toimikautensa aikana käynyt läpi kunnan keskeisimmät toiminnot siten, että eri lautakuntien alainen toiminta on jaettu painopistealueiksi tarkastuslautakunnan eri toimintavuosille. Työohjelmassa on määritelty kokouksittain arviointikohteet ja arviointimenetelmät.

Tarkastuslautakunta on kokoontunut vuoden 2023 arviointiin liittyen vuoden 2023 aikana 3 kertaa ja vuoden 2024 aikana seitsemän (7) kertaa.

Lautakunnassa ovat työohjelman mukaisesti olleet kuultavina kunnanjohtaja Anu Sepponen, hallintojohtaja Merja Koivula-Laukka, tekninen johtaja Ari Lindgren, rakennustarkastaja Laura Paloniemi, sivistysjohtaja Matti Vántinen, päiväkodin johtaja Sanni Lehtolainen ja vt rehtori Juho Pahajoki, elinkeinoasiantuntija Tuomo Vähäsarja, ympäristötarkastaja Milla Saarinen, tytäryhtiöiden Rautalammin Kehitys Oy ja Kiinteistö Oy Oikarilan edustajat. Kuultavat henkilöt ovat kertoneet tarkastuslautakunnalle alaisensa toiminnan ajankohtaisista ja keskeisistä asioista sekä talousarvion 2023 toteumasta.

Arviointikertomuksen laatimista varten lautakunta on tutustunut vuoden 2023 talousarvioon, kunnanhallituksen allekirjoittamaan tilinpäätökseen (ml. konsernitilinpäätös) ja toimintakertomukseen sekä henkilöstötilinpäätökseen. Tarkastuslautakunnan jäsenet ovat seuranneet kunnan toimielinten päätöksentekoa pöytäkirjojen avulla ja tekemällä muita havaintoja kunnan toiminnasta ja taloudesta. Tilintarkastuskertomuksen lisäksi tarkastuslautakunta on saanut tilintarkastajalta yhden tilivuotta 2023 koskevan kirjallisen raportin, johon se on perehtynyt.

Arviointi perustuu lautakunnan kuulemisissa saamiin tietoihin ja tehtyihin havaintoihin, tilintarkastajan raporttiin, toimintakertomustietoihin ja muihin kunnan asiakirja-aineistoihin. Lähteinä käytetään lisäksi valtakunnallisia vertailuja. Tarkastuslautakunta voi pyytää arvioinnin kohteena olevilta yksiköiltä tietoja tai selvityksiä. Tarkastuslautakunta voi myös teettää erillisiä selvityksiä tai tarkastuksia myös ulkopuolisilla asiantuntijoilla.

Vuoden 2022 arviointikertomuksen havaintojen jälkiseurannan osalta tarkastuslautakunta on käsitellyt kunnanhallituksen ja lautakuntien selvitykset (9.10.2023 § 34) sekä havainnoinut toimielinten toimintaa tilivuonna 2023.

Sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamisen valvonta

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunta valvoo sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset kunnanvaltuustolle tiedoksi vuosittain. Tarkastuslautakunta on vuoden 2023 aikana käsitellyt sidonnaisuusilmoituksia kokouksessaan 9.10.2023.

1.2 Tilintarkastuksen järjestäminen

Tarkastuslautakunta on kilpailuttanut Rautalammin kunnan tilikausien 2021–2024 tilintarkastuspalvelut keväällä 2021. Kunnanvaltuusto on valinnut kunnan tilintarkastajaksi BDO Auditor Oy:n. Kunnan vastuunalaisena tilintarkastajana on ollut JHT, KHT Heidi Rimpilä ja alkaen 28.4.2022 KHT, JHT Jarmo Raati.

Tilintarkastajasta on säännelty kuntalain 122–125 §:ssä muun muassa seuraavaa:

- Tilintarkastaja toimii tehtävässään virkavastuulla. Tilintarkastusyhteisö voidaan valita kerrallaan enintään kuuden tilikauden hallinnon ja talouden tarkastamista varten. Kunnan tytäryhteisöjen tilintarkastajaksi on valittava kunnan tilintarkastusyhteisö, jollei tästä poikkeamiseen ole perusteltua tarkastuksen järjestämiseen liittyvää syytä.
- Tilintarkastajalla on oltava edellytykset riippumattoman ja riittävän laajan tilintarkastuksen toimittamiseen.
- Tilintarkastajan on toukokuun loppuun mennessä tarkastettava julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan mukaisesti kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös.
- Tilintarkastajan tulee noudattaa valtuuston ja tarkastuslautakunnan antamia ohjeita, jolleivät ne ole ristiriidassa lain, hallintosäännön tai julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan kanssa.
- Havaitsemistaan olennaisista epäkohdista tilintarkastajan on ilmoitettava viipymättä kunnanhallitukselle annettavassa tilintarkastuspöytäkirjassa, joka annetaan tiedoksi tarkastuslautakunnalle.
- Tilintarkastajan on annettava valtuustolle kultakin tilikaudelta kertomus, jossa esitetään tarkastuksen tulokset. Kertomuksessa on myös esitettävä, onko tilinpäätös hyväksyttävä ja voidaanko toimielimien jäsenille ja johtaville viranhaltijoille (tilivelvollinen) myöntää vastuuvapaus.
- Jos tilintarkastaja havaitsee, että kunnan hallintoa ja taloutta on hoidettu vastoin lakia tai valtuuston päätöksiä, eikä virhe tai aiheutunut vahinko ole vähäinen, tilintarkastuskertomuksessa on tehtävä asiasta tilivelvolliseen kohdistuva muistutus. Muistutusta ei voi kohdistaa valtuustoon.
- Tarkastuslautakunnan on hankittava tilintarkastuskertomuksessa tehdystä muistutuksesta asianomaisen selvitys sekä kunnanhallituksen lausunto. Valtuusto päättää toimenpiteistä, joihin tarkastuslautakunnan valmistelu, tilintarkastuskertomus ja siinä tehty muistutus antavat aihetta. Hyväksyessään tilinpäätöksen valtuusto päättää vastuuvapaudesta tilivelvollisille.

Tilintarkastaja on antanut valtuustokaudelle 2021–2024 tekemänsä tarkastussuunnitelman tiedoksi tarkastuslautakunnalle 21.9.2021, tilivuoden 2023 väliraportin 17.1.2024 ja loppuraportin 30.5.2024. Tilintarkastuksen työn lähtökohtana on kunnan toimintaorganisaatio ja -ympäristö ja niihin liittyvät olennaiset riskit. Riskienkartoituksen avulla määritellään tarkastuksen painopistealueet tarkastustyön perustaksi. Tarkastussuunnitelman ja vuotuisten työohjelmien käsittelyn yhteydessä tarkastuslautakunta arvioi myös tarkastukseen käytössä olevien resurssien riittävyyttä.

Rautalammin kunnan tilintarkastuspalvelujen voimassa olevan hankintasopimuksen mukaan tilintarkastaja raportoi tarkastuslautakunnalle kahdesti vuodessa tilintarkastuksen etenemisestä ja tarkastuksen olennaisista havainnoista. Tarkastuslautakunta on saanut raportit sopimuksen mukaisesti.

TARKASTUSLAUTAKUNNAN HUOMIOT TILINTARKASTUKSESTA

Tilintarkastaja on kohdistanut tarkastustoimenpiteitä muun muassa investointeihin ja ostoihin. Lisäksi valtionosuuksien perusteista annettuihin tietoihin ja muihin keskeisiin talousprosesseihin.

Hallinnon osalta tilintarkastaja on käynyt läpi muun muassa valtuuston ja hallituksen pöytäkirjoja. Osana sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tarkastusta tilintarkastaja on kartoittanut tarkastuksen painopisteisiin liittyviä prosesseja ja käynyt läpi kunnan voimassa olevia sääntöjä.

Tilintarkastaja on muussa raportoinnissaan kiinnittänyt huomiota erityisesti seuraaviin asioihin:

- Sisäisten ohjeiden ajantasaisuuteen ja ohjeiden päivitykseen
- Tilastointiin liittyvien täsmäytysten dokumentointiin
- Taloushallinnon ja kirjanpidon haasteisiin ja resurssipulaan (Kuntalaskenta Oy)
- Hankintoihin liittyvien tarvekartoitusten ja ennakkoselvitysten tekemiseen ennen hankintamenettelyn aloittamista

Tarkastuslautakunta yhtyy tilintarkastajan raportointiin yllä esitetyn osin ja suosittelee kiinnittämään huomiota raportoituihin havaintoihin.

Tarkastuslautakunta toteaa, että tilintarkastusyhteisö on toiminut lain ja annettujen ohjeiden mukaisesti.

2 Tavoitteiden toteutumisen arviointi

2.1 Kuntastrategia 2022–2025

Rautalammin kunnanvaltuusto on hyväksynyt päivitetyn kuntastrategian vuosille 2022–2025 kokouksessaan 5.4.2022. Kuntastrategian laadinta aloitettiin edellisen kunnanvaltuuston toimesta ja sitä jatkettiin uuden valtuuston kanssa syksyn 2021 aikana. Strategian mukaiset kunnan painopisteet ovat tasapainoinen kuntatalous, joustava työ ja asuminen, elinvoima sekä viestintä ja vuorovaikutteisuus. Kunnan visiona on, että Rautalampi on uudistuva, voimistuva ja hyvinvoiva kuntayhteisö, jonne palataan yhä uudelleen ja juurrutaan. Kunnan arvot ovat yhteisöllisyys, turvallisuus, avoimuus, hyvinvointi ja rohkeus.

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO KUNTASTRATEGIAN TOTEUTTAMISESTA

Kuntastrategia 2022–2025 on tarkastuslautakunnan mielestä kohtalaisen hyvin valmisteltu ja strategiassa esitetyt tavoitteet ovat oikeansuuntaisia. Tarkastuslautakunta näkee hyvänä, että strategiassa on huomioitu toimintaympäristön muutokset.

Tarkastuslautakunta toteaa, että vuoden 2023 talousarvion laadinnassa on otettu huomioon kuntastrategia sekä hyvinvointialueuudistus 1.1.2023. Tavoiteasetannassa tulee jatkossakin kiinnittää huomiota siihen, että tavoitteet ovat sellaisia, jotka tähtäävät kunnan strategisten päämäärien saavuttamiseen.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että

- tavoiteasetannassa kiinnitetään *edelleen* huomiota siihen, että ne tähtäävät kunnan toimintojen kehittämiseen huomioiden kuntastrategia 2022–2025 sekä hyvinvointialueuudistuksen mukanaan tuomat muutokset.

2.2 Toiminnan ja talouden tavoitteet

Kunnan toiminnalle ja taloudelle asetettavista keskeisistä tavoitteista päättää kuntalain mukaan kunnanvaltuusto. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden vuositavoitteet.

Hyvinvointialueuudistus 1.1.2023 toi mukanaan suuren muutoksen, kun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestäminen siirtyi kunnilta, kaupungeilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille. Uudistuksella on merkittävä vaikutus kuntien talouteen, toimintaan ja tehtäviin. Uudistuksella on olennainen vaikutus myös kuntien verotulo- ja valtionosuusrahoitukseen. Valtionosuusrahoitus kunnissa pieneni noin kolmasosalla.

Rautalammin kunnan vuoden 2023 talousarviossa on esitetty sitovat toiminnan tavoitteet osastoittain. Kunnan toimintakertomuksessa vuodelta 2023 on esitetty kunkin tavoitteen toteutuminen. Alla on käyty läpi tarkastuslautakunnan näkökulmasta keskeisimmät talousarvion sitovat toiminnan tavoitteet ja niiden toteuma sekä talousarvion toimintakatteen toteuma. Arvio -sarakkeessa on esitetty tarkastuslautakunnan arvio toiminnan tavoitteen toteumasta.

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota siihen, että sitovien tavoitteiden toteumaa tulee käydä kattavasti läpi tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa.

2.2.1 Yleishallinto

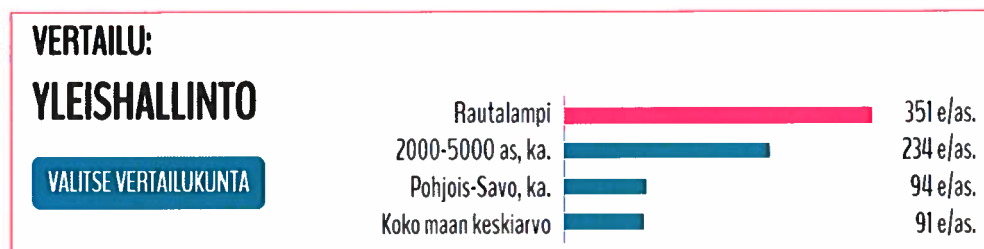
Toiminnan tavoite	Toteuma	Arvio
18 Luottamushenkilöhallinto		
Kunnan talouden tasapaino, talouden tasapainosuunnitelman toimeenpano,	Toteuma kehittyi odotetusti, mutta tasapaino järkkyy pelastustoimen varallaolokorvausten menovarauksen realisoiduttua. Lisäksi Rautalammin rakennus Oy:n	●

	alaskirjaukset lisäsivät alijäämää. Ensimmäinen vuosi hyvinvointialueiden aloitettua osoitti, ettei kunnan talouden tasapaino onnistu puolittuneella tulotasolla ilman selkeitä toimintojen sopeuttamisratkaisuja. Talouden tasapainottamissuunnitelman päivitys on aloitettu.	
Yhdyspinta- ja horisontaalinen yhteistyö HVA:n kanssa.	Työ aloitettu, sopimus yhteistyön ja toimintatapojen periaatteeksi sekä rakenteiksi valmistui, kuntalaisten HVA-ilta oli toukokuussa, neuvotteluja käyty eri toimintojen osalta mm. pesula, kuntouttava työtoiminta. Yhteistyö HVA:n kanssa ollut haastavaa, vaikea löytää "vastinparia" ja yhteistä tahtotilaa.	
Elinvoimasuunnitelman toteuttaminen: Yrittäjämysteistyön turvaaminen ja vahvistaminen	Elinvoimalupaus valmisteltiin yhdessä yrittäjähdistyksen kanssa. Lisäksi hyväksyttiin kunnan ja yrittäjien yhteinen elinvoimalupaus. Tuulivoimailat 21.2 ja 16.5, kh tutustui tuulivoimapuistoon 22.9.	
170 Yleishallinto		
Eduskuntavaalien organisointi ja sujuva läpivienti.	Eduskuntavaalit organisointiin Rautalammilla hyvin, vaalit sujuivat ongelmitta.	
TE-uudistukseen valmistautuminen, yhteistyöalueen selkiytyminen.	Neuvotteluja käytiin Iisalmen, Varkauden ja Kuopion kanssa. Isäntäkunnaksi valikoitui Kuopio, valtuusto hyväksyi yhteistyösopimukset syksyllä. Viranhaltijat osallistuivat työllisyysalueen valmisteluihin aktiivisesti.	
Henkilöstöpoliittisen ohjelman laatiminen ja käyttöönotto	Alkutekijöissä, alustavia toimia tehty, työtä jatketaan vuonna 2024.	
Työterveyshuollon toimintaohjelman päivittäminen.	Toimintaohjelma päivitetty, painopiste ennaltaehkäisevässä työssä, työkykykoordinaattori työterveyshuollon tukena.	
180 Taloushallinto		
Toimivat taloushallinnon palvelut sote-uudistuksen jälkeen.	Taloushallinnon palvelut toimivat moitteetta 1–10 kk, mutta loppuvuodessa oli haasteita. Talouden suunnitteluohjelma Accuna otettiin käyttöön 1.8.2023. Sopimus on ajan tasalla, mutta palveluntuottajalla on ollut isoja ongelmia varsinkin vuoden 2023 loppupuolella.	
Taloushallinnon toteutuminen oikein ja ajallaan päätöksenteon tueksi.	Toimi suunnitellusti lähes koko vuoden, loppuvuosi on ollut haasteellinen kirjanpidon osalta. Kuntalaskenta ei pystynyt noudattamaan sopimuksen mukaista palvelutasoa. Taloushallinnon kustannuspaikalle 1460 on kirjattu pelastuslaitoksen varallaolokorvaukset 424.429 € (pakollinen varaus). Koko kunnan työterveysmenot olivat 101.678 €, ylitystä n. 27.000 €. Kustannuspaikalla 1470 on kirjattu tuloja vahinkovakuutuskorvauksista 50.294 € ja muita tuottoja 110.258 €. Raportoinnissa on ollut haasteita, palveluntuottajan resurssipula.	

Ulkoinen toimintakate, t€				
Toiminto	TA2023	TP 2023	Ero	Kommentit
Luottamushenkilöhallinto	-401	-256	-144	Luottamushenkilöhallinnon toimintakate alitti muutetun talousarvion 144 teur.
Yleishallinto	-452	-484	-32	Yleishallinnon toimintakate ylitti muutetun talousarvion 32 teur.
Taloushallinto	-524	-781	-257	Taloushallinnon toimintakate ylitti muutetun talousarvion 257 t€.

Yleishallinnon alaisten toimintojen ulkoinen toimintakate on taloushallinnon toimialueen osalta ylittänyt talousarvion -257 teur. Ylitys johtuu kirjanpito- ja taloushallintopalveluiden saatavuuden ongelmista, joita kunta on selvittänyt ja johon liittyen selvitystyö jatkuu.

Yleishallinnon kustannusten vertailutiedot vuodelta 2022 (Kuntaliitto) on esitetty alla:

Kuva 1 Yleishallinnon nettokustannusten vertailu 2022 (Lähde: Kuntaliitto 13.4.2023)

Vuoden 2022 tilinpäätöstietojen perusteella Rautalammin yleishallinnon nettokäyttökustannukset olivat selkeästi Pohjois-Savon kuntia ja muita saman kokoluokan kuntia sekä koko maan keskiarvoa suuremmat (kuva 1). Vuonna 2021 Rautalammin yleishallinnon kustannukset / asukas olivat 245 €, eli kustannukset ovat nousseet edellisestä vuodesta 106 €/asukas.

Tarkastuslautakunta korostaa edelleen, että kunnan tulee analysoida, mistä korkeat yleishallinnon kulut johtuvat ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin niiden alentamiseksi.

2.2.2 Elinkeinotoimi

Toiminnan tavoite	Toteuma	Arvio
26 Elinkeinotoimi		
<p>Toiminnan kuvaus:</p> <p>Toimialan tehtävänä on kuntakonsernin elinvoimaan, yritys- ja elinkeinoelämän kehittämiseen ja toimintaedellytysten luomiseen sekä työllisyyden edistämiseen liittyvät asiat.</p> <p>Rautalammin elinkeinotoimen palvelut tuottaa Kehitysyhtiö SavoGrow Oy, jossa Rautalammin kunta on yksi kuudesta omistajasta. Kehitysyhtiö tuottaa kunnassa yrityspalvelua (elinkeinoasiamies) lähipalveluna sekä kehittämishanketoimintaa.</p> <p>Kehitysyhtiön toiminta perustuu kunnan ja yhtiön väliseen palvelusopimukseen ja kehittämishanketoiminnan kohdentamisesta vastaa kehitysyhtiön hallitus. Yhtiö ei siis ole kunnan suorassa budjettiohjauksessa, vaan ohjaus tapahtuu omistajaohjauksen keinoin.</p> <p>Kehitysyhtiön kautta tapahtuvan hanketoiminnan lisäksi kunnalla voi olla omaa kehittämishanketoimintaa.</p>	<p>Elinkeinopalveluiden määrällinen tavoite saavutettiin, vaikka kunnassa ei ollut elinkeinoasiamiestä noin kahtena kuukautena viime vuonna. Erityistä huomiota kiinnitettiin niihin yrityksiin, jotka eivät viime vuosina olleet elinkeinopalveluiden piirissä. Uusi EU-ohjelmakausi lähti yskien käyntiin vuoden 2023 aikana. Osalta yritystuista saatiin informaatiota vasta loppu vuonna ja osaa tukia on pystynyt hakemaan vasta vuoden 2024 alusta lukein. Yrityksiä on informoitu sitä mukaa tukimahdollisuuksista, kun tietoa on saatu.</p> <p>Tunnusluvut ja mittarit</p> <p>Käynnistyneet yrityskohtaiset kehittämishankkeet 6</p> <p>Asiakastapahtumat 378</p> <p>Kansallispuiston kokonaisvaikutus ?</p> <p>Kansallispuiston kokonaistyöllisyysvaikutus ?</p>	●
<p>EI OLE ESITETTY SITOVIA TAVOITTEITA -> toteuman arviointi tekstin ja toteutuneiden tapahtumien lkm:n mukaan</p>	<p>Työvoiman saatavuudesta ei ollut suurta ongelmaa yrityksissä viime vuonna.</p> <p>Ammatillista koulutusta järjestettiin SavoGrown alueella mm. lähihoitaja ja hoiva-avustajakoulutusta.</p> <p>Koulutuksiin osallistui myös maahanmuuttotautaisia henkilöitä.</p>	●

	Kunnan tontteja markkinoitiin viime vuonna, mutta kysyntää tonteille ei juurikaan ollut ja myöskään omakotitalojen rakennuslupia ei haettu viime vuonna.	●
270 Maaseututoimi		
Kehitetään aktiivisesti maatilataustaista yritystoimintaa ja toimintaympäristöä.	Toteutunut tavoitteiden mukaisesti. Yhteistyössä maakunnan maaseudun kehittämistoimijoiden kanssa toteutettu em. tavoitteita tukevia kehittämishakkeita ja valmisteltu uusia kehittämishankkeita.	●
Henkilöstön ammattitaidon jatkuva kehittäminen ja hyödyntäminen	Osaamistarpeeseen pystytty vastaamaan. Osallistuttu aktiivisesti uuden ohjelmakauden toimeenpanoa koskeviin koulutustilaisuuksiin.	●
Palveluiden hallittu kustannuskehitys ja niiden tehostaminen.	Toimintakulut kasvoivat edellisestä vuodesta 1,7 %. Valtakunnallisessa vertailussa Sydän-Savon maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueella maatilayritystä kohti käytetty henkilöstöresurssi ja kustannus maatilayritystä kohti keskimääräistä tehokkaampaa.	●
Toiminnan painopistealueet 2023 Maataloushallinnon hoitaminen. Uuden ohjelmakauden (CAP- 27) alkamisen tuomat muutokset tukihallinnon työhön.	Maatilataustaisen yritystoiminnan kehittämispalveluja kehitetty yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Yhteistyö yli maakuntarajan Pohjois-Karjalan alueen kehittämistoimijoiden kanssa aloitettu.	●
Lautakunnan asettamat tavoitteet 2023: <ul style="list-style-type: none"> • yhteistoiminta-alueen aktiivimaatilat 1600 • maksetut maataloustuet, 60 m€ • Maaseutuviranomaistehtävät <ul style="list-style-type: none"> ○ maatala/htv 178 ○ €/aktiivimaatila 390 ○ €/peruslohko 16,38 • Maaseutuyritysten kehittäminen <ul style="list-style-type: none"> ○ €/aktiivimaatila 93,70 ○ €/maaseutualueen asukas 2,15 	<ul style="list-style-type: none"> • aktiivimaatilat 1506 • maksetut maataloustuet 54 m€ • Maaseutuviranomaistehtävät <ul style="list-style-type: none"> ○ maatala/htv 162 ○ €/aktiivimaatila 392 ○ €/peruslohko 17,04 • Maaseutuyritysten kehittäminen <ul style="list-style-type: none"> ○ €/aktiivimaatila 92,19 ○ €/maaseutualueen asukas 2,03 	●

Ulkoisen toimintakate, t€				
Toiminto	TA 2023	TP 2023	Ero	Kommentit
Elinkeinotoiminta	-273	-212	61	Kustannukset toteutuivat 44 teur arvioitua pienempänä ja tulot 16 teur suurempana, toimintakate alittui 61 teur
Maaseututoimi	-48	-57	9	Kustannukset ylittivät muutetun talousarvion 9 teur.

Elinkeinotoiminnan ja maaseututoimen alaisten toimintojen ulkoiset toimintakatteet ovat toteutuneet olennaisin osin talousarvion mukaisesti.

Tarkastuslautakunta toteaa, että maaseututoimen osalta toiminnan tavoitteet ovat kokonaisuutena tarkastellen toteutuneet lähes tavoitteiden mukaisesti. Aktiivimaatilatavoite oli 1600 ja toteutuneet aktiivimaatilat 1506, joten tältä osin kehittämistoimia tarvitaan, jotta tulevaisuuden maatilayrittäjyys turvataan seutukunnalla.

Tarkastuslautakunta painottaa, että elinvoimaohjelma tulee päivittää vastaamaan kuntastrategiaa 2022–2025. Elinvoimaohjelman päivittäminen ja elinvoimalupauksen laadinta on kirjattu 28.8.2023 pidetyn FCG Oy:n, kunnanvaltuuston ja johtoryhmän työpajapäivän muistioon ja tavoitteena on, että elinvoimaohjelma ja elinvoimalupaus toteutuvat vuonna 2024. Kuntastrategian painopistealueita ovat tasapainoinen kuntatalous, joustava työ ja asuminen, elinvoima ja hyvinvointi sekä viestintä ja vuorovaikutus. Elinvoima ja hyvinvointi rakentuu työstä ja positiivisista tulevaisuuden näkymistä. Mittareina toimivat työpaikkojen ja yritysten lukumäärä. Tämän saavuttamiseksi kunnan tulee vaalia myönteistä yritysilmapiiriä ja tarjota yrityksille tukipalveluita ja työvoimaa sekä pitää huoli asukastyytyväsyydestä.

2.2.3 Sivistystoimi

Toiminnan tavoite	Toteuma	Arvio
404 Sivistys hallinto		
Henkilöstön hyvinvointia seurataan neljännesvuosittain ja tulokset käydään yksiköittäin.	Henkilöstökysely toteutettiin ja tulokset käytiin läpi, henkilökohtaisin ja yksikkökohtaisin keskusteluin.	●
Yksiköt tarkastelevat energian käyttöä, ja kirjaavat muutosehdotukset energiatyöryhmälle.	Energian kulutusta on seurattu ja toimiin on ryhdytty energian kulutuksen vähentämiseksi.	●
410 Perusopetus		
<p>Hyvinvoinnin edistäminen</p> <p>Tavoite on vahvistaa rakenteita ja toimia, jotka lisäävät oppilaiden ja henkilöstön hyvinvointia sekä yhteistyötä kotien kanssa. Näitä ovat mm. osallisuuden lisääminen, laadukas ja monipuolinen opetus, osaamisen kehittäminen siten, tuetaan vahvuuksia.</p>	<p>Oppilaiden osallisuus: tukioppilastoiminnan ohjaus on muutettu kurssiksi.</p> <p>Henkilökunnan hyvinvoinnin edistäminen: joustava yhteistyö työterveyden kanssa ja työssäjaksamiseen liittyvät tukitoimet.</p> <p>Kodin ja koulun yhteistyö: yhteistyö vanhempiyhdistyksen kanssa ja uusi toimintamuoto ruokaraati on perustettu.</p> <p>Oppimisen tuki: luotiin uusi malli, jossa tuki ja resurssit kohdennetaan todennetun tarpeen mukaisesti. Tulevan lukuvuoden suunnittelussa kuntatalouden realiteetit ohjaavat hyvin vahvasti suunnittelua.</p>	●
<p>Tasapainoinen kuntatalous</p> <p>a) Perusopetuksen rakenteiden ja resurssien tarkastelu; tuntijako ja oppimisen tuen resurssin tehokas kohdentaminen; yhteistyön tehostaminen kahden perusopetuksen yksikön välillä.</p> <p>b) Virkarakennetarkastelu huomioiden laskeva oppilasennuste ja epävarmuus kouluverkon tulevaisuudesta. Yhteistyö ympäristökuntien kanssa henkilöstösuunnittelun osalta.</p>	<p>Kuntatalouden tasapainoon on pyritty etsimällä tapoja nostaa luokkakoko lähemmäs koko maan keskiarvoa. Kunta on osallistunut verkostoperuskouluhankkeeseen, jonka puitteissa yhteistyömahdollisuuksia naapurikuntien kanssa on kartoitettu. Yhteistyö mahdollistaa säästöjä tulevaisuudessa.</p>	●
420 Lukio		
Opiskelijamäärä ylittää 110 syksyllä 2023.	Ei toteutunut. Tällä hetkellä (27.2.2024) opiskelijoita 100.	●
Yhteistyön lisääminen naapurilukioiden kanssa. Vähintään 15 yhteistä kurssia.	Toteutunut. Yhteisiä opintojaksoja 15 kpl.	●
Uuden hyvinvointikyselymallin luominen ja jalkauttaminen	Toteutunut. Teetetty keväällä 2023 ja syksyllä 2024. Jatkojalostettukin jo.	●
Markkinointisuunnitelman jalkauttaminen käytäntöön	Toteutunut. Mm. markkinointia jaettu osa-alueisiin ja niille valittu omat vastuuhenkilöt.	●
440 Aikuiskoulutus		
Kansalaisopiston kurssitarjonnan pitäminen ennallaan (tp 2022 kurssimäärä 96)	Toteutuneet kurssit 249 (v 2022 96) , talousarviossa ei tuntimäärää	●
Kansalaisopiston tuntitavoitteena on 2000	Toteutuneet tunnit 2537, ylitti tavoitteen 537 h	●
Konservatorio-opintojen mahdollistaminen 10 nuorelle.	Toteutunut 2023 opiskelijoita 11 soitonopiskelijaa, 13 muskarissa, toteutuneet tunnit 397 (vuonna 2022 toteuma: Oppilaita 11 soitonopetuksessa, 12 muskarissa, toteutuneita tunteja 385.)	●
453 Varhaiskasvatus		
Pedagoginen kehittäminen: Pedagoginen johtajuus: tiimin vastuuhenkilö kirjaa tiimipalaverin asiat,	Toteutunut: Arjen pedagogisissa tilanteissa on ollut käytössä muistilista käytettävistä Tukimuodoista. Tiimikokouksia on pidetty n.	●

<p>poissaolijoiden vastuulla selvittää palaverin sisällöt.</p> <p>Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen ja seuranta – koko tiimi tutustuu suunnitelmiin ja huolehtii lapsen tavoitteiden toteutumisesta, tuen tarpeista ja tuen toteuttamisesta.</p> <p>Luontopainotteisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja lasten tunnetaitojen vahvistaminen.</p> <p>Osallisuus: Lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin.</p>	<p>1x viikossa ja tiimin vetäjä on kirjannut tiimissä käsitellyt asiat muistiin. Tiimipalavereissa on yhdessä suunniteltu pedagogisia toimintatapoja erilaisissa tilanteissa.</p>	
<p>Hyvinvoinnin edistäminen:</p> <p>Henkilökunnan yhteiset, säännölliset kokoontumiset joka toinen kuukausi, ammatillisen vuorovaikutuksen vahvistaminen.</p> <p>Henkilökunnasta muodostetaan työhyvinvointia edistävä ryhmä; ammatillisen osaamisen kehittäminen.</p> <p>Varmistetaan henkilökunnan riittävä resurssointi ja työtaakan säilyminen maltillisena kautta linjan koko varhaiskasvatuksessa.</p>	<p>Henkilökunnan yhteiset kokoontumiset on pidetty joka toinen kuukausi.</p> <p>Henkilöstöstä on koottu työhyvinvointia edistävä ryhmä, joka on kokoontunut kaksi kertaa.</p> <p>Varajohtajalle varattu täysi työaika tehtävään 2 kuukauden ajaksi. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan työpanosta saatiin virka-apuna 2 pvää/kk tammi-toukokuu 2023.</p> <p>Kokoaikainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja rekrytoitiin ajalle 1.8-31.12.2024. Sijaisia on otettu tarpeen mukaan, Kokonaisvaltainen työterveyshuolto oli käytettävissä koko vuoden 2023.</p> <p>Ammatillista osaamista kehitettiin osallistumalla koulutuksiin.</p>	
<p>Viestintä ja tiedottaminen/vuorovaikuttaminen:</p> <p>Sisäinen viestintä: tehdään tutuksi eri viestikanavat kaikille ja mahdollistetaan näin tiedon jakaminen.</p> <p>Ulkoisen viestintä: Tiedottaminen huoltajille, eri verkostoihin, nettisivujen ja tiedotusvälineiden hyödyntäminen.</p>	<p>Käytössä on WhatsApp ryhmät sisäisessä viestinnässä varhaiskasvatus- ja yksikköjen tasolla.</p> <p>Huoltajille tiedotetaan Daisyn ja WhatsApp ryhmän kautta, huoltajat ovat yhteydessä myös puhelimitse.</p> <p>Varhaiskasvatuksen intran rakentaminen teams -ympäristöön on aloitettu. Facebookissa on varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen intrat yhdistetty "Rautalammin varhaiskasvatus" otsikon alle.</p> <p>Varhaiskasvatuksen somesuunnitelma on laadittu.</p> <p>Nettisivuja on osin päivitetty, kehittämistyötä tehdään. Kunnan sisäinen sähköposti kulkee.</p> <p>Asiakasraati on kokoontunut henkilökunnan jäsenten kanssa kaksi kertaa 15.3.2023 ja 13.9.2023.</p> <p>Asiakastyytyväisyyskysely on toteutettu syksyllä 2023 ja kysely uusitaan vuonna 2024.</p>	
<p>454 Esiopetus (Kirkonkylä ja Kerkonjoensuu)</p>		
<p>Pedagoginen kehittäminen:</p> <p>Pedagoginen johtajuus: tiimin vastuuhenkilö kirjaa tiimipalaverin asiat, poissaolijat selvittävät palaverin sisällöt.</p> <p>Opetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen ja seuranta. Jokainen tiimin jäsen tutustuu suunnitelmiin ja oman ryhmänsä lapsen suunnitelmiin ja huolehtii lapsen tavoitteiden toteutumisesta, tuen tarpeista ja tuen toteuttamisesta.</p> <p>Luontopainotteisen esiopetuksen (Metsäeskari) toteuttaminen ja lasten tunnetaitojen vahvistaminen.</p> <p>Osallisuus: Lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Havainnoidaan lasten mielenkiinnon kohteita ja niiden toteutumisen seuranta.</p>	<p>Toteutunut:</p> <p>Tiimikokouksia on pidetty n. 1x viikossa ja muistiot on laadittu. Tiimipalavereissa on yhdessä suunniteltu pedagogisia toimintatapoja erilaisissa tilanteissa.</p> <p>Erityisen tuen rakenteiden ja toimintatapojen kehittämistä on jatkettu yhteistyössä Suonenjoen ja Konneveden kanssa. On kartoitettu oppimisen tukea eri ryhmissä ja suunniteltu yksilöllistä tukea. Kaveri- ja tunnetaitoja on käyty ryhmissä läpi.</p> <p>Silmussa ja Pentinpellossa on toteutettu luontopainotteista esiopetusta ja varhaiskasvatusta. Yhteistyötä vapaa-aikatoimen kanssa on jatkettu joka perjantai Toteutunut:</p> <p>Arjen opetustilanteissa on ollut käytössä muistilista käytettävistä tukimuodoista.</p> <p>Tiimikokouksia on pidetty n. 1x viikossa ja muistot on laadittu.</p> <p>Lukuvuoden 2022–2023 lasten esiopetussuunnitelmia on arvioitu keväällä 2023. Uuden lukuvuoden lasten</p>	

	esiopetussuunnitelmat on pääosin laadittu lukukaudelle 2023–2024.	
Hyvinvoinnin edistäminen: Henkilökunnan yhteiset, säännölliset kokoontumiset joka toinen kuukausi, jolla vahvistetaan ammatillista vuorovaikuttamista. Henkilökunnasta muodostetaan työhyvinvointia edistävä ryhmä. Mahdollistetaan ammatillisen osaamisen kehittäminen. Varmistetaan henkilökunnan riittävä resurssointi ja työtaakan säilyminen maltillisena kautta linjan koko varhaiskasvatuksessa.	Koko henkilökunta on kokoontunut kerran. Päiväkotihenkilökunnan yhteiset kokoontumiset joka toinen kuukausi. Henkilöstöstä on muodostettu työhyvinvointia edistävä ryhmä, joka kokoontui kaksi kertaa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan työpanosta saatiin virka-apuna 2 pvää/kk tammi-toukokuu 2023. Kokoaikainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja saatiin ajalle 1.8-31.12.2024. Sijaisia otettiin tarpeen mukaan. Kokonaisvaltainen työterveyshuolto oli käytettävissä koko vuoden 2023. Ammatillista osaamista kehitettiin osallistumalla koulutuksiin.	
Viestintä ja tiedottaminen/vuorovaikuttaminen: Sisäinen viestintä: tehdään tutuksi eri viestikanavat kaikille ja mahdollistetaan näin tiedon jakaminen. Ulkoinen viestintä: Tiedottaminen huoltajille, eri verkostoihin, nettisivujen ja tiedotusvälineiden hyödyntäminen.	Käytössä on WhatsApp ryhmät sisäisessä viestinnässä varhaiskasvatus- ja yksikköjen tasolla. Huoltajille tiedotetaan Daisyn ja WhatsApp ryhmän kautta, huoltajat ovat yhteydessä myös puhelimitse. Varhaiskasvatuksen intran rakentaminen teams -ympäristöön on aloitettu. Facebookissa on varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen intrat yhdistetty "Rautalammin varhaiskasvatus" otsikon alle. Varhaiskasvatuksen somesuunnitelma on laadittu. Nettisivuja on osin päivitetty, kehittämistyötä tehdään. Kunnan sisäinen sähköposti kulkee. Asiakasraati on kokoontunut henkilökunnan jäsenten kanssa kaksi kertaa 15.3.2023 ja 13.9.2023. Asiakastytyväisyyskysely on toteutettu syksyllä 2023 ja kysely uusitaan vuonna 2024.	
460 Nuorisotoimi		
Nuorten työpajatoiminnan yhdistäminen osaksi nuorisopalveluiden toimintaa.	Nuorten työpajatoiminta on yhdistetty osaksi nuorisopalveluita. Perustyö toimii hyvin, mutta HVA:n kanssa on vielä neuvoteltavana mm. tila- ja sopimusasioita.	
Käynnistetään nuorisovaltuuston ja päättäjiä kanssa "nuva kummi" – toiminta.	"Nuva kummi" – toiminta on käynnistynyt ja toimintaa muovaillaan toimivammaksi vuonna 2024	
470 Liikuntatoimi		
Uimahallin peruskorjauksen toteuttaminen (sidoksissa AVI:n hankerahaan ja investointipäätökseen).	AVI:lta haettiin hankerahoitusta 22 500 euroa, rahoitusta saatiin 20 000 euroa ja remontti toteutettiin syyskuussa 2023.	
Harrastamisen Suomen mallin toteuttaminen.	AVI:lta haettiin hankerahoitusta Harrastamisen Suomen malliin 21 525 euroa, rahoitusta saatiin 20 000 euroa ja toiminta aloitettiin elokuussa 2023.	
480 Kirjasto		
Tasapainoinen kuntatalous/hyvinvointi Verkkomaksumahdollisuus kirjastojärjestelmän kautta. Asiakkaalle kertyneet maksut (maksukatko) estävät omatoimilainauksen. Maksuja voi maksaa vain silloin, kun henkilökunta on paikalla. Verkkomaksun voi suorittaa kotoa käsin tai esim. omatoimijalla kirjastossa. Verkkomaksumahdollisuus parantaa palvelun laatua ja lisää asiakastytyväisyyttä.	Nykyistä Aurora -lainausjärjestelmää ei enää kehitetä, joten Rutakko -kirjastot siirtyvät toukokuussa 2024 Axiellin Curia -järjestelmään. Optiona oli mahdollisuus valita verkkomaksaminen edullisemmin, joten verkkomaksamisen käyttöönotto siirtyy järjestelmävaihdon yhteyteen ja toteutuu syyskuussa 2024.	
Kuntalaisten osallisuuden lisääminen Kirjasto on sosiaalinen tila ja edistää palveluillaan syrjäytymisen ehkäisemistä ja	Kirjaston järjestämät tapahtumat/koulutukset (kpl/vuosi) ja niiden osallistujamäärät: 27 kpl 567 osallistujaa.	

kuntalaisten osallisuutta; tapahtumat ja koulutukset, mm. Digiopastus.	Kirjastonkäytönopetus, tiedonhaun opetus, tieto- ja viestintä- ja digiteknologian käytön opetus, mediakasvatus: 19 kpl 144 osallistujaa.	
490 Kulttuuritoimi		
Kulttuurikokemusten tarjoaminen eri väestöryhmille koordinoimalla ja tuottamalla.	Kunnan itsensä ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa järjestettyjen kulttuuritapahtumien lukumäärä TA2023 17 tapahtumaa, toteuma TP2023 20 tapahtumaa. Taidenäyttelyiden tai vastaavien lukumäärä TA2023 9 kpl, toteuma TP202 10 kpl.	●
Pohjois-Savon kulttuuristrategian 2022–2030 jalkautustyön edistäminen.	Kunnan brändi – toteutunut mm. strategiakuviuksella, jota käytetään kaikessa viestinnässä kunnan sivuilla, painotuotteissa ja lehti-ilmoittelussa. Myönteistä julkisuuskuvaa on rakennettu yhdessä luottamushenkilöiden, henkilöstön ja lehdistön kanssa. Kunnan näkyvyyttä ja tunnettuutta on lisätty mm. koeasukaskampanjalla, tonttikampanjalla (video + lehtimainos) ja työpaikka - ja koulutusilmoitusvideoilla - Rautalampilehden kunnan sivun ilme uudistettiin - - - - Kriisiviestintää kehitettiin hyvinvointialueen ja SavoGrow-kuntien kanssa ja valmiussuunnitelmaa päivitettiin. - Viestintäsuunnitelmaa on kirkastettu ja viestinnän vuosikelloa laadittu - tiedotukset somen eri kanavilla, kotisivuille on tehty uutisia, tapahtumista ja kuntalaisilloista on ilmoitettu niin sosiaalisessa mediassa, ilmoitustauluilla kuin lehdistä - Vuorovaikutteisuutta on lisätty mm. erilaisilla kuntalaisilloilla.	●

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan sivistystoimen toiminnan tavoitteet ovat toteutuneet pääosin hyvin. Toteuttamatta jäi kirjastotoimessa verkkomaksumahdollisuuden käyttöönotto. Kansalaisopiston tuntitavoite ylittyi 537 tunnilla ja konservatorion opetustunteja oli vuonna 2023 12 enemmän kuin vuonna 2022 (397 h/2023).

Kouluverkkokysymys on yksi keskeisimmistä kysymyksistä kunnan lähitulevaisuudessa ja erittäin merkittävä kuntatalouden kannalta. Tarkastuslautakunta korostaa, että vuonna 2022 tehdyn kouluverkkoselvityksen pohjalta tulee tarkasti analysoida erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset kuntatalouteen sekä huomioida toimintaympäristössä ja palvelutarpeessa tapahtuvat muutokset.

Hyvinvointisuunnitelma on päivitetty syksyllä 2023 ja vuodelta 2023 on laadittu hyvinvointikertomus. Hyvinvointisuunnitelman tavoitealueet ovat:

1. Kestävä kehitys ja ympäristön hyvinvoinnin huomioiminen kunnan päätöksenteossa.
2. Hyvä mielenterveys.
3. Kuntalaisten osallisuuden lisääminen.

Hyvinvointisuunnitelmassa on myös kuvattu yhdyspinnat hyvinvointialueen eri yhteistyöryhmiin ja HYTE-työhön sekä myihin yhteistyötoimijoihin. Hyvinvointisuunnitelmaan on kirjattu myös osaamisen kehittämiseen liittyvät tavoitteet.

Hyvinvointikertomus vuodelta 2023 on laadittu hyvinvointisuunnitelman rakenteen mukaisesti ja kertomus sisältää kattavasti tehdyt toimenpiteet.

Tarkastuslautakunta toteaa, että vuoden hyvinvointikertomuksessa on kattavasti kerrottu vuonna 2023 toteutetuista toimenpiteistä kunnan ja kuntalaisten hyvinvointiin liittyen. Hyvinvointiin liittyvään toimintaan osallistuminen on ollut aktiivista.

Tarkastuslautakunta painottaa, että hyvinvointiin panostaminen ja toimintamallien kehittäminen on erittäin tärkeää, koska HYTE-kertoimella on osaltaan vaikutusta kunnan valtionosuuden määräytymiseen.

HYTE-kerroin (Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa) on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös hva -uudistuksen jälkeen.

Ulkoinen toimintakate, t€				
Toiminto	TA 2023	TP 2023	Ero	Kommentit
Sivistystoimi, hallinto	-130	-117	13	Toimintakate alle talousarvion 13 teur
Perusopetus	-2675	-2805	130	Toimintakate yli talousarvon 130 teur
Lukio	-926	-959	33	Toimintakate yli talousarvion 33 teur
Aikuiskoulutus	-67	-75	8	Toimintakate yli talousarvion 8 teur
Joukkoliikenne	-31	-35	4	Toimintakate yli talousarvion 4 teur
Varhaiskasvatus	-961	-1096	135	Toimintakate yli talousarvion 135 teur
Esiopetus	-263	-112	150	Toimintakate alle talousarvion 150 teur
Nuorisotoimi	-102	-95	7	Toimintakate alle talousarvion 7 teur
Liikuntatoimi	-113	-131	14	Toimintakate yli talousarvion 14 teur
Kirjasto	-215	-245	29	Toimintakate ylitti talousarvion 29 teur
Kulttuuri ja vapaa-aika	-49 136	-44 942	4	Toimintakate alitti talousarvion 4 teur

Talousarvion 2023 sitovien määrärahojen ylitys perusopetuksen tehtäväalueella on 196 teur ja lasten päivähoidon tehtäväalueella 164 teur.

Sivistystoimen alaisten toimintojen ulkoiset toimintakatteet toteutuivat hieman pienempänä kuin talousarviossa 2023.

Esiopetuksen toimintakate alitti talousarvion. Saadun selvityksen mukaan tämä selittyy muun muassa sillä, että esiopetuksen valtakunnallinen 2-vuotinen esiopetuskokeilu ei jatkunutkaan enää syksyllä 2023 ja kulut 5-vuotiaiden osalta on kirjattu syyskaudella 2023 varhaiskasvatuksen puolella.

2.2.4 Tekninen toimi ja vesihuolto

Toiminnan tavoite	Toteuma	Arvio
500 Hallinto		
Tasapainoinen talous, jossa tulot ja menot tasapainossa	Teknisen toimen tulot ja menot ovat mahdotonta saada tasapainoon.	
Elinvoiman edistäminen; yhteistyön lisääminen mm. naapurikuntien kanssa	Yhteistyössä uusien yritysten kanssa tehty ratkaisuja mm. toimitilojen parannusten kanssa.	
Henkilöstön selkeät tehtäväkuvat, ammattitaitoinen henkilöstö oikein kohdennetuissa tehtävissä.	Tehtäväkuvia päivitelty osaamistaitojen mukaisiksi.	
510 Jätehuolto		
Kuinka Jätekkukko toteuttaa jätteiden kuljetuspalvelut, sekajätteen aluekeräys-pisteet ja Rinki-ekopisteitä täydentävät ekopisteet.	Toteutui hyvin, lajitteluasemalla ei ollut poikkeavia tapahtumia vuonna 2023.	
Palvelutaso lajitteluasemille, vaarallisten jätteiden vastaanotolle sekä isokokoisten jätteiden ja isojen jäte-erien noutopalveluille.	Hyvä palvelutaso toteutui.	
Jätekkukon toteuttama palveluneuvonta ja viestintä sekä jätehuoltoviranomaisen eli Savo-Pielisen jätelautakunnan tarjoamat viranomaispalvelut.	Toteutui hyvin.	

540 Kiinteistöt		
Kiinteistöhoidon mitoituksen mukainen kiinteistöhoito ja kunnossapito.	Mitoituksen mukainen hoito ja kunnossapito onnistuttiin pitämään.	
Metsänhoitosuunnitelman toteuttaminen	Hoitosuunnitelman mukainen hoito saavutettiin.	
Tonttien myynti, vähintään 3 kappaletta	Tavoitetta ei saavutettu, tontteja myytiin 1 kpl.	
545 Ravintokeskus		
Terveyttä edistävien ruokavalintojen lisääminen ruokakasvatuksen keinoin kouluruokailussa. Mittarina kouluruokailukysely toteutetaan puolivuositain.	Kasvisruokien määriä lisätty ruokalistoille, keskimäärin 2 krt/vko.	
Kouluruokailun kiinnostuksen lisääminen osallistamalla oppilaat palvelun kehittämiseen. Mittarina kysely oppilaille, toimintakerrat sekä kouluterveyskysely.	Ruokaraadin toiminta käynnistetty oppilaiden, huoltajien, koulun henkilökunnan ja ruokapalvelun kanssa.	
550 Varikko		
Työkoneet ja kalusto pidetään kunnossa.	Toteutui.	
Kunnan kuljetukset ja kunnossapidot koskien yleisiä alueita, vesihuoltoa, teiden ja katujen kunnossapitoa, pyritään hoitamaan pääasiassa omalla kalustolla.	Toteutui pääosin.	
560 Liikenneväylät		
Teissä ja päällysteissä ei liikenneturvallisuutta vaarantavia puutteita.	Muutamia reikiä päällysteissä korjattiin välittömästi niistä saadun tiedon jälkeen. Huonosta kunnosta johtuvia vahinkoja ei tullut tietoon.	
Riittävä opastus	Opasteita lisättiin. Kylltien sijoittamista suunniteltiin.	
Valaistuksen huollot ajoittain sekä kaapeloinnin muutokset. Liikenneturvallisuuden parantaminen.	Valaistuksia korjattiin ja valaistuksien edestä raivattiin oksistoa ja kaapelointien edestä pensaikkoja.	
570 Maankäytön suunnittelu		
Teollisuustonttien kaavoitus.	Ei toteutunut.	
Pienten kaavamutosten nopea käsittely.	Toteutui.	
580 Ympäristönsuojelu		
Lupien käsittelyajan minimoiminen (käsittelyaika < 90 pv).	Ei toteutunut, ei myönnettyjä lupia vuonna 2023.	
Voimassa olevien maa-aineslupien vuositarkastusten ajantasalle saattaminen.	Tarkastukset ovat ajan tasalla.	
Ympäristötarkastussuunnitelman laatiminen.	Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma vuosille 2024–2026 on hyväksytty ympäristölautakunnassa 9.11.2023.	
590 Rakennusvalvonta		
Lupien käsittelyaika enintään 14 pv.	Toteutui.	
Katselmusten määrä n. 100 kpl.	Ei toteutunut. Toteutuneet katselmuksat 44 kpl.	

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan teknisen toimen ja vesihuoltolaitoksen toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet pääosin hyvin. Rakennuskatselmusten määrä alitti arvioidun reilusti eikä teollisuustonttien kaavoituksia tehty lainkaan. Kiinteistöjen ja kaluston huolto- ja kunnossapitotoimia on toteutettu mitoituksen mukaisesti.

Tarkastuslautakunta toteaa, että teknisen toimen rekrytoinnit ovat olleet onnistuneita ja toiminta on hyvin organisoitua. Ympäristötoimen osalta yhteistyötä lähikuntien, erityisesti Konneveden kunnan kanssa, on hyvä jatkaa.

Ulkoisen toimintakate, t€				
Toiminto	TA 2023	TP 2023	Ero	Kommentit
Tekninen lautakunta	-955	-975	-20	Toteutuneet kulut ylittivät talousarvion 20teur, teknisen toimen kulut aina suuremmat kuin tuotot

Talousarvion 2023 sitova määräraha teknisen lautakunnan hallinnon tehtäväalueella on ylittynyt 160 teur. Teknisen toimen ja vesihuoltolaitoksen talousarvio on muilta osin toteutunut olennaisin osin suunnitellusti.

2.2.5 Yhteenveto toiminnan ja talouden tavoitteiden toteuman arvioinnista

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO TOIMINNAN JA TALOUDEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA

Talousarviossa asetetut toiminnan tavoitteet ovat selkeitä ja johdonmukaisia. Toimintakertomuksessa esitetyt tavoitteiden toteumat ovat pääosin selkeitä. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että toteumatiedot esitetään tavoitekohtaisesti.

Toiminnalliset tavoitteet toteutuivat toimintakertomuksen perusteella kokonaisuutena tarkastellen melko hyvin vuonna 2023. Suurin poikkeama on toimintakuluissa, jotka ylittivät muutetun talousarvion 0,9 m€:lla. Toimintatuotot ylittivät muutetun talousarvion 0,7 m€.

Ylijäämäiset vuodet 2021–2022 kääntyi alijäämäiseksi vuonna 2023. Vuosi 2024 on talousarviossa arvioitu hieman ylijäämäiseksi, 11.243 eur; mutta vuodet 2025–2026 on arvioitu jäävän alijäämäisiksi noin 365.000–367.000 euroa. Tarkastuslautakunta painottaa, että kuntastrategiaan 2022–2025 kirjattuja talouden tasapainottamistoimia tulee jatkaa ja pyrkiä vakauttamaan kunnan taloustilannetta. Tarkastuslautakunta toteaa huolestuneena, että kunnalla ja konsernilla on edelleen merkittävä velkarasite, josta kertovat kunnan ja konsernin omavaraisuusaste -tunnusluvut, jotka ovat alle omavaraisuuden tavoitetason 50 %. Alle tavoitetason 50 % oleva omavaraisuus merkitsee velkarasitetta. Rautalammin kunnan vuoden 2023 omavaraisuusaste on 45,8 % (v. 2022 43,7 %) ja konsernin omavaraisuusaste on 40,1 % (v. 2022 30,5 %). Korkotason pysyminen korkealla aiheuttaa kunnalle korkokuluja, joihin myös tulee varautua. Talouden tasapainottamiseksi ja velkarasitteen pienentämiseksi kunnan tulisi pystyä nopealla aikataululla tekemään ratkaisuja niin palveluverkkoon kuin yhteistyömahdollisuuksiin ympäristökuntienkin kanssa.

Tarkastuslautakunta korostaa, että kunnan tulee edelleen arvioida kriittisesti investointitarpeita - väestömäärän pienentyessä ja palvelutarpeen muuttuessa on keskeistä harkita, mihin kiinteistöihin kunnan on kannattavaa investoida ja mitkä kiinteistöt ovat tarpeellisia kunnan ydintoiminnan kannalta.

Tarkastuslautakunta esittää, että

- Kunta seuraa edelleen huolellisesti, kuinka talouden tasapainottamistoimenpiteet vaikuttavat kunnan talouteen ja reagoi tarvittaessa negatiiviseen kehitykseen.
- Kunnan talousarvion ja taloussuunnitelmavuosien mukaiseen toteumaan ja kehitykseen tulee kiinnittää erityistä huomiota tulevina vuosina; alijäämäisiin suunnitelmavuosiin 2025–2026 tulisi pystyä löytämään tasapainottamiskeinot kunnan toimintoja lamauttamatta.

2.3 Kunnan talous

2.3.1 Kokonaistalouden tarkastelu

Kunnan ulkoisen tuloslaskelman keskeiset luvut on esitetty alla olevassa taulukossa.

Ulk. tuloslaskelma, t€	TA 2023	TP 2023	TP 2022	Poikkeama TA
Toimintatuotot	2.017	2.767	2.801	750
Toimintakulut	-10.695	-11.628	-26.692	-933
Toimintakate	-8.677	-8.861	-23.891	-183
Verotulot	6.877	7.128	11.914	251
Valtionosuudet	1.986	1.972	13.369	-14
Rahoitustuotot ja -kulut	250	248	574	-2
Vuosikate	435	487	1.967	52
Poistot ja arvonalentumiset	-861	-1110	-1.067	-249
Satunnaiset erät	0	0	0	0
Tilikauden yli-/alijäämä	-426	-623	900	-197

Kunnan alkuperäisessä talousarviossa vuodelle 2023 arvioitiin, että kunnan tilikauden alijäämäksi muodostuu 151.796 euroa ja muutetun talousarvion alijäämä oli -426.491 euroa. Tilikauden 2023 alijäämä oli lopulta 622.996 euroa, eli alijäämä oli -196.505 euroa muutettua talousarviota suurempi.

Alijäämään vaikutti muun muassa tilinpäätökseen kirjatut varaus pelastustoimen varallaolokorvauksiin 424.724 euroa ja Rautalammin Rakennus Oy:n pääomalainan 80.000 euroa alaskirjaus. Ilman edellä mainittuja kirjauksia tilinpäätös olisi toteutunut talousarviota 2023 paremmin.

Tarkastuslautakunta painottaa, että kuntataloudessa tarvitaan edelleen toimenpiteitä talouden tasapainon saavuttamiseksi. Tilikauden 2023 vuosikate oli 0,486 m€ ja poistot 1,0 m€, joten vuosikate ei kattanut poistojen osuutta vuonna 2023. Kestävässä kuntataloudessa vuosikate kattaa poistot.

Vuoden 2023 tilinpäätösluvut eivät ole vertailukelpoisia vuoden 2022 tilinpäätöksen lukuihin nähden johtuen hyvinvointialuemuutoksesta 1.1.2023. Olennaisimmat muutokset ovat maksutuottojen, verotulojen ja valtionosuuksien erissä. Myös henkilöstökuluihin hyvinvointialueuudistuksella oli olennainen vaikutus, kun sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö siirtyi hyvinvointialueen palvelukseen 1.1.2023 alkaen. Maksutuotot laskivat 0,5 m€ ja henkilöstökulut laskivat noin 2 m€. Verotulokertymä pieneni noin 4,7 m€ ja valtionosuuksia saatiin vuonna 2023 11,3 m€ vähemmän kuin vuonna 2022. Poistot olivat vuonna 2022 ja 2023 samaa suuruusluokkaa (1,0 m€).

Talousarviossa tilikauden 2023 investointimenot ovat 1,3 m€ ja toteutuneet investointien nettomenot ovat 0,490 m€, joka on 0,819 m€ talousarviota vähemmän. Suurimmat investoinnit vuonna 2023 olivat:

- Jätevedenpumppaamon rakentaminen 128 teur. (TA 90 teur)
- Uimahallin peruskorjaus ja saunojen rakentaminen, yhteensä noin 72 teur. (TA 70 teur.)
- Kerkon vuokratalojen katonkorjaus 61 teur (TA 67 teur)

Tarkastuslautakunta toteaa, että investointeja on toteutettu maltillisesti tärkeysjärjestyksessä huomioiden.

2.3.2 Talouden keskeiset tunnusluvut

Alla olevassa taulukossa on esitetty Rautalammin kunnan keskeiset tunnusluvut viimeiseltä neljältä vuodelta:

Rautalammin kunta	2023	2022	2021	2020
Tulorahoitus				
Toimintatuotot/ -kulut	23,8 %	10,5 %	11 %	12 %
Vuosikate % poistoista	35,38 %	131 %	102 %	85 %
Vuosikate/ asukas	133,91 €	603 €	339 €	315 €
Investointien tulorahoitus	99 %	438 %	160 %	114 %
Lainanhoitokate	0,33	0,89	0,62	0,65
Kassan riittävyys, pv	4	0	13	10
Omavaraisuusaste	45,8 %	42,8 %	38 %	43 %
Suhteellinen velkaantuneisuus	100,7 %	50,9 %	64,6 %	58 %
Kertynyt ylijäämä/ asukas	1.234 €	1.430 €	1.258 €	1.210 €
Lainat/ asukas	3 446 €	3.830 €	5.417 €	4.111 €

Kunnan keskeiset tunnusluvut ovat heikentyneet vuodesta 2022. Tarkastuslautakunta painottaa, että talouden tasapainottamistoimia tulee tehostaa. Kunnalla on edelleen merkittävä velkarasite, josta kertovat tunnusluvut omavaraisuusaste ja suhteellinen velkaantuneisuus. Omavaraisuusasteen tavoitetaso on yli 50 %, alle tavoitetason oleva omavaraisuusaste merkitsee merkittävää velkarasitetta. Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka paljon käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman maksamiseen – mitä pienempi tunnusluku on, sitä parempi mahdollisuus kunnalla/konsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Tilikaudella 2023 vuosikate ei riittänyt kattamaan poistoja, joten vuosikate heikkeni olennaisesti vuodesta 2022. Perusoletus on, että tulorahoitus on riittävä, jos vuosikate on vähintään poistojen suuruinen. Poistot kuvaavat keskimääräistä vuosittaista korvausinvestointitarvetta. Pitkällä aikavälillä vuosikatteen tulisi kattaa poistot kunnan talouden tasapainon turvaamiseksi. Tätä oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä.

Investointien tulorahoitus -tunnusluku oli vuonna 2023 noin 99 prosenttia. Investointien tulorahoitus kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Vuonna 2023 pääomarahoituksella on siten rahoitettu 99 % investointimenoista.

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, kun tunnusluku on yli yksi. Vuonna 2023 kunta ei ottanut pitkäaikaista uutta lainaa, mutta maksuvalmiuden säilyttämiseksi on nostettu Kuntarahoituksen lyhytaikaisia Kuntatodistuslainoja. Vuonna 2023 lainoja lyhennettiin 1,8 m€. Rautalammin lainanhoitokate on heikko (tunnusluku alle 1) jo kuutena vuotena peräkkäin (vuosina 2018–2023) ja vuonna 2023 lainanhoitokate heikkeni edelleen vuodesta 2022. Tilanne on huolestuttava. Kun tunnusluku on alle yksi, joutuu kunta ottamaan lisälainaa, realisoimaan omaisuutta tai vähentämään kassavaroja vieraan pääoman veloitteiden hoitamiseksi. Kunnan kassavarojen riittävyys oli tilinpäätöksessä 2023 neljä (4) päivää ja

vuonna 2022 nolla (0) päivää ja vuonna 2021 noin 13 päivää. Kassavarat ovat vähäiset ja tilanne on todella huolestuttava.

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja selviytyä sitoumuksista. Kunnan omavaraisuusaste vuonna 2023 oli 45,8 %, kun se vuonna 2022 oli 42,8 %, eli omavaraisuusaste on noussut 3 % vuodesta 2022. Omavaraisuusaste on edelleen alhainen. Alle 50 %:n omavaraisuusaste merkitsee kuntatalouden merkittävää velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisin maksuun. Kunnan suhteellinen velkaantuneisuus on noussut vuodesta 2022 lähes 50 % ollen vuonna 2023 100,7 %.

2.3.3 Talouden tasapaino

Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, tarkastuslautakunnan tulee arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman ja toimenpideohjelman riittävyttä. Kunnan taseessa 31.12.2023 ei ole alijäämää, joten kuntalain mukaista arviota ei ole tarpeen tehdä. Tarkastuslautakunta muistuttaa kuitenkin, että edellä tehdyn tunnuslukuanalyysin perusteella, kunnan talouden tasapainoon tulee kiinnittää erityistä huomiota ja toimenpiteisiin on ryhdyttävä. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan kunnan tulee pitää erittäin tiukkaa talouskuria seuraavina vuosina ja toteutettava merkittäviä talouden tasapainotuksen keinoja.

3 Rautalammin kuntakonsernin toiminta

3.1 Konsernin toiminta vuonna 2023

Kuntalain 38 §:n mukaan kunnanvaltuusto päättää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista sekä konserniohjauksen periaatteista. Rautalammin kunnanhallitus on päätöksellään 8.5.2023 § 124 antanut omistajapolitiikan periaatteisiin pohjautuvat linjaukset Rautalammin Asunnonhankinta Oy:n tervehdyttämissuunnitelmaan liittyen sekä Kiinteistö Oy Oikarilan Teollisuushallien ja Rautalammin Kehitys Oy:n fuusioon liittyen. Valtuusto on ottanut tarvittaessa kantaa konserniohjaukseen liittyviin kysymyksiin. Uudistuneen kuntalain mukainen konserniohje on hyväksytty valtuustossa 28.8.2018 ja se on tullut voimaan 1.10.2018. Kunnanhallitus on päätöksellään 8.5.2023 § 124 päivittänyt omistajaohjauksen ja konserniohjeen omistajapolitiiset periaatteet.

Rautalammin kunnan konsernitiilinpäätökseen on yhdistetty kunnan 100 % omistamat tytäryhtiöt Rautalammin kunnan Asunnonhankinta Oy ja Kiinteistö Oy Oikarilan Teollisuushallit., Asunto Oy Tiinari, josta kunta omistaa 88,45 % sekä Rautalammin kehitys Oy, josta kunta omistaa 81,7 %. Pappilanpellon Lämpö Oy:stä kunnan omistus on 60 % ja yhtiö on jätetty yhdistelemättä konsernitiilinpäätökseen, koska sillä ei ole merkitystä kokonaisuuden kannalta. Vuonna 2023 kunta oli jäsenenä Savon koulutuskuntayhtymässä ja Pohjois-Savon liitossa. Osakkuusyhtiönä kunnalla on Kiinteistö Oy Rautalammin Virastotalo, Asunto Oy Lupsakas, Rautalammin Rakennus Oy ja Asunto Oy Rautalammin Lassilanpolku.

Rautalammin Rakennus Oy on haettu konkurssiin alkuvuodesta 2023 ja kunta on kirjannut alas yhtiön lainsaamisen 80.000 € ja osakkuusyhteisöosakkeiden arvon 25.329,10 €.

Vuodesta 2023 alkaen Rautalammin Asunnonhankinta Oy on ostanut teknisen isännöinnin ja asuntojen välityksen Rautalammin kunnalta. Yhtiö on tehnyt kiireellisiä korjauksia vuonna 2023, mutta ei pystynyt toteuttamaan vuonna 2023 peruskorjauksia niukkojen kassavarojen vuoksi. Yhtiön toiminta tarvitsee Rautalammin kunnan rahoitustukea. Tiedonsaanti yhtiöstä kuntaan on parantunut vuoden 2023 aikana.

Kiinteistö Oy Oikarilan Teollisuushallit lainajärjestelyjä on selvitetty mm. Kuntarahoituksen kanssa ja yhtiön sopimuksiin ja toimintaan liittyviä riskejä on kartoitettu. Yhtiön fuusioitumista Rautalammin Kehitys Oy:n kanssa on valmisteltu ja fuusio toteutetaan vuoden 2024 aikana. Kunnan tiedonsaanti on parantunut myös Kiinteistö Oy Oikarilan Teollisuushallien osalta.

Rautalammin Kehitys Oy:n tavoitteita vuosille 2023–2025 ovat tiedonsaannin ja yhteistyön parantaminen kuntaan päin sekä fuusioituminen Kiinteistö Oy Oikarilan Teollisuushallien kanssa. Tiedonsaanti vuonna 2023 kuntaan päin on ollut kohtuullista ja toimitusjohtajaa kuultiin myös tarkastuslautakunnassa. Fuusion valmistelu on edennyt ja fuusioituminen toteutuu vuonna 2024.

Konsernijohto on tehnyt aktiivisesti toimenpiteitä tytäryhtiöiden toimintojen kuntoon saattamiseksi. Tytäryhtiöiden rahoitukseen ja Asunnonhankinnan kiinteistöjen kuntoon voi kuitenkin liittyä merkittäviä taloudellisia riskejä, koska ne voivat edellyttää myös kunnan taloudellista panostusta.

Tarkastuslautakunta pitää erittäin tärkeänä, että tytäryhtiöiden toimintaa seurataan aktiivisesti ja ongelmatilanteisiin reagoidaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

3.2 Konsernivalvonta

Kunnan konsernivalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että konsernin toiminta on taloudellista ja tuloksellista, asetetut tavoitteet saavutetaan, päätösten perustana oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja että lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielimien päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Konsernivalvonnasta vastaa konsernijohto.

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt kuntalain mukaisen konserniohjeen elokuussa 2018 ja kunnanhallitus on päätöksellään 8.5.2023 § 124 päivittänyt omistajaohjauksen ja konserniohjeen omistajapoliittiset periaatteet. Konserniohjeessa on määrätty muun muassa konsernivalvonnan järjestämisestä sekä asioista, joista konserniyhteisöjen tulee hankkia kunnan kanta ennen päätöksentekoa.

Kuntia koskevan toimintakertomuksen laadintaohjeen mukaan toimintakertomuksessa tulee antaa selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä. Aikaisempien vuosien tapaan tilinpäätöksessä 2023 ei ole esitetty konsernia koskevaa erillistä selontekoa, vaan konsernia koskevia asioita on esitetty kappaleessa 2.2 Tytär- ja osakkuusyhtiöiden toiminnalliset tulokset vuonna 2023 ja sisällytetty kuntaa koskevaan sisäisen valvonnan selontekoon.

Konsernivalvonta on tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutunut hieman paremmin vuonna 2023 kuin vuonna 2022. Tytäryhtiöille asetettujen tavoitteiden osalta kunnan tiedonsaanti tytäryhtiöistä on parantunut. Kunta on jatkanut työtä tytäryhtiöiden toiminnan ja talouden kuntoon saattamiseksi. Kunnanhallitus ja tarvittaessa myös valtuusto ovat konsernijohtoon ominaisuudessa käsitelleet tytäryhtiöihin liittyviä keskeisiä asioita ja ottaneet kantaa tärkeisiin asioihin.

Kunnan tulee edelleen kiinnittää huomiota tytäryhtiöille asetettaviin tavoitteisiin sekä niiden ja omistajaohjauksen toteutumiseen. Konsernivalvonnassa tulee huomioida myös jälkiseuranta eli se, että päätetyt toimenpiteet viedään yhtiöissä loppuun asti. Myös toimenpiteiden vaikuttavuutta ja riittävyttä tulee arvioida. Tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että omistajapoliittiset periaatteet on päivitetty kunnanhallituksen päätöksellä 8.5.2023 § 124. Konserninäkökulma kunnan toiminnan ja talouden arvioinnissa on merkittävä ja siksi on tärkeää, että kunta suunnittelee ja arvioi toimintaa koko konsernin näkökulmasta eikä vain peruskunnan osalta.

3.3 Yhteenveto kuntakonsernin arvioinnista

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO KUNTAKONSERNISTA

Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnan konserniyhtiöille asettamat tavoitteet ovat yhtiöiden toimintaan liittyviä tavoitteita, joten tytäryhtiöiden toimimista kuntastrategian mukaisesti on vaikea arvioida. Tarkastuslautakunta esittää, että tytäryhtiöiden tavoiteasetanta tehdään jatkossa siten, että tavoitteet ovat linjassa kunnan strategian kanssa.

Kuntalain mukainen konserniohje on hyväksytty valtuustossa vuonna 2018. Kunnanhallitus on päätöksellään 8.5.2023 § 124 päivittänyt omistajaohjauksen ja konserniohjeen omistajapoliittiset periaatteet ja tytäryhtiöiden toimintaan liittyviä asioita on saatu edistettyä. Konsernivalvonta ja kunnan tiedonsaanti tytäryhtiöiltä on tarkastuslautakunnan arvion mukaan kohentunut vuonna 2023.

Tytäryhteisöjen toimintaan liittyen vuonna 2023 tapahtui olennaisia muutoksia; Rautalammin Rakennus Oy:n konkurssi ja Kiinteistö Oy Oikarilan Teollisuushallien fuusioitumisen selvitystyöt Rautalammin Kehitys Oy:öön, fuusio toteutuu vuonna 2024. Tarkastuslautakunta esittää, että tehtyjen päätösten osalta tulisi tehdä vaikutusten arviointia kuntakonsernin toiminnan ja talouden seurannan lisäksi. Arviointitulosten pohjalta voidaan analysoida, onko päätöksillä saatu aikaan paras mahdollinen hyöty kunnan elinvoimaisuuden ja palvelujen tuottamisen kannalta.

Kuntakonsernin tunnusluvuista omavaraisuusaste ja suhteellinen velkaantuneisuus -tunnusluvut ovat edelleen alle tavoitetason, joka kertoo konsernin merkittävästä velkarasitteesta. Kuntakonsernin toiminnassa on kiinnitettävä huomiota tunnuslukujen kehittymiseen. Konsernin omavaraisuusaste vuonna 2023 on 40,4 % (vuonna 2022 30,2 %) ja konsernin suhteellinen velkaantuneisuus vuonna 2023 on 290 % (vuonna 2022 57 %). Konsernivalvonnassa ja -johtamisessa tulee huomioida kuntakonserni kokonaisuutena sekä riskienhallinnan että taloussuunnittelun näkökulmasta.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että kunnanhallitus on päätöksellään 8.5.2023 § 124 päivittänyt omistajaohjauksen ja konserniohjeen omistajapolitiittiset periaatteet

Tarkastuslautakunta esittää, että

- Kunnan tytäryhtiöiden talousarvion tavoitteissa huomioidaan kuntastrategia.
- Tilinpäätöksen toimintakertomuksessa esitetään jatkossa konsernivalvontaa koskevat tiedot kuntia koskevan ohjeistuksen mukaisesti (Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta, kohta 3.7.)

Yhteenveto kunnan ja kuntakonsernin taloudesta ja toiminnasta

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO KUNNAN TALOUDESTA

Tarkastuslautakunta toteaa, että tilikauden 2023 alijäämä on -622.996, joka on -196.505 euroa muutettua talousarviota huonompi. Alijäämään vaikuttivat tilinpäätökseen tehdyt alaskirjaukset; 424.724 eur varaus varallaolokorvausten maksua varten sekä 80.000 euron pääomalainan alaskirjaus (Rautalammin Rakennus Oy) .

Kunnan taloudelliset tunnusluvut ovat hieman kohentuneet vuonna 2023, mutta kertovat edelleen merkittävästä velkarasitteesta.

Kunnassa on jo aiemmin käynnistetty talouden tasapainottamistyö ja kunnanhallitus on nimennyt tasapainottamisryhmän miettimään sopeuttamistoimenpiteitä ja säästökohteita. Ylijäämäiset vuodet 2021 ja 2022 kääntyivät alijäämäiseksi vuonna 2023. Vuosi 2024 on talousarviossa arvioitu hieman ylijäämäiseksi, 11.243 eur; mutta vuodet 2025–2026 on arvioitu jäävän alijäämäisiksi noin 365.000–367.000 euroa.

Tarkastuslautakunta korostaa, että talouden tasapainottamistoimet ovat jatkossa entistäkin tärkeämpiä tasapainoisen kuntatalouden saavuttamiseksi.

Kunnan taloussuunnittelun haasteena talouden tasapainottamistyössä on huomioida kunnan asukasmäärän ja -rakenteen kehittyminen sekä toisaalta kunnan elinvoimaisuuden kehittäminen. Kunnan palvelutarjonta tulisi pystyä sopeuttamaan palvelutarpeiden muutoksen mukaiseen kysyntään.

Tarkastuslautakunta esittää, että

- Kunnan on toteutettava merkittäviä talouden tasapainottamistoimenpiteitä myös tulevina vuosina.
- Kunnan tulee kriittisesti arvioida investointeja suhteessa muuttuvaan palvelutarpeeseen ja talouden tasapainottamistyöhön.
- Kunnan tulee entistä enemmän kiinnittää huomiota kriisikuntakriteerien täyttymiseen erityisesti kuntakonsernista laskettujen tunnuslukujen osalta.
- Kunnan tulee seurata talousarvion toteutumista ja valmistella talousarviomuutokset ajoissa valtuuston päätöksentekoa varten.
- Kunnan tulee jatkossa varmistaa, että kunnan kirjanpito-, taloushallinto- ja talouden raportointipalvelut toimivat oikea-aikaisesti ja luotettavasti.

Tarkastuslautakunta on edellä esittänyt arvionsa kunnan ja kuntakonsernin vuoden 2023 toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta. Arvioinnin yhteenvetona tarkastuslautakunta toteaa, että

- Vuoden 2023 talousarviossa vahvistetut toiminnan tavoitteet on pääosin saavutettu.
- Kunnan talouden tasapainottamistoimet edellyttävät kunnalta selvitystyötä palvelutarjontaan liittyen sekä yhteistyömahdollisuuksien kartoittamista ympäristökuntien kanssa.
- Kunnan ja konsernin taloudelliset tunnusluvut ovat edelleen huolestuttavalla tasolla ja kertovat merkittävästä velkarasitteesta.
- Konserniyhtiö Rautalammin Rakennus Oy:n hakeutui konkurssiin 2023.
- Rautalammin Kehitys Oy:n ja Kiinteistö Oy Oikarilan Teollisuushallien fuusioitumisen valmistelutöitä tehtiin vuonna 2023. Fuusioituminen toteutuu vuonna 2024.
- Konsernivalvonta on kohentunut tiedonsaannin osalta. Tytäryhtiöiden toimintaan liittyy kuitenkin taloudellisia riskejä, jotka saattavat vaatia myös kunnalta taloudellista panosta.

Kunnan hallinnon kehittämiskohteita ja seurattavia asioita on esitetty edellä olevissa kappaleissa. Yhteenvetona lautakunta on koonnut tähän keskeisimmät suositukset:

- Kuntatalous:
 - o Kunta seuraa ja analysoi huolellisesti, kuinka talouden tasapainottamistoimenpiteet vaikuttavat kunnan talouteen, investointeihin ja yli/alijäämän kehittymiseen.
 - o Alijäämää kertyi vuodelta 2023 -622.996 eur, joten kulukuri ja talouden tasapainottamiseen liittyvät toimenpiteet ja ratkaisut ovat tarpeellisia.

Tarkastuslautakunta kiittää kunnan henkilöstöä hyvin tehdystä työstä ja sitoutuneisuudesta kunnan toiminnan kehittämiseen. Tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että yhteistyömahdollisuuksien selvitystä ympäristökuntien kanssa on tehty ja yhteistyötä on myös toteutettu. Yhteistyötä tulee jatkaa myös tulevaisuudessa.

4 Tarkastuslautakunnan esitys kunnanvaltuustolle

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2023 kunnanvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että valtuusto pyytää arviointikertomuksessa esitetyistä havainnoista kunnanhallituksen selvitykset niin, että ne voidaan käsitellä syys- tai lokakuussa 2024 pidettävässä kunnanvaltuuston kokouksessa.

Rautalamilla 5. kesäkuuta 2024.

Raimo Kemppainen
Puheenjohtaja

Assi Mensonen
Varapuheenjohtaja

Ulla Möller
Jäsen

Päivi Eklund
Jäsen

Jarmo Karjalainen
Jäsen